

Meie keele korraldamise põhimõtteist ja nende kohaldamisest.

Eesti Õigekeelsuse-sõnaraamatu mõnede seisukohtade ja EKS-i Keeletoimkonna hiljutiste otsuste puhul on tänavuse suve vältel avaldatud mitmeidki mõtteid (J. V. Veski EK s. a. 93—95, E. Kirj. s. a. 334—9, 382—6, 390—2, A. Kask EK s. a. 88—93, E. Muuk E. Kirj. s. a. 386—90, allakirjutanul E. Kirj. s. a. peamiselt lk. 263—4, kuid muus ühenduses ka EK s. a., eriti lk. 67 jj.). Need arutlused on vist mõndagi selgitanud, kuid osa küsimusi on jäänud lisavalgustust ootama. Tohiks siis kasuks olla ka järgnevad read, liiatigi et allakirjutanu oma artiklis E. Kirj. nr. 6 oma erinevaid vaateid avaldas õige lühidalt, sest lähem põhjendamine oleks ju juubelisõnades arvustavate märkuste osa tõstnud mittedoovitavasse ja mitteõiglasse proportsiooni.

E. Kirj. lk. 260—1 ja 265 toonitasin meie lugupeetud seniorkeelemehe J. V. Veski keelearendusliku tegevuse juhtmõtetena otstarbekohasust ja rahvakeelsust ning lisasin kummagi põhimõtte vahekorra kohta tal viimastel aegadel selgitavalt juurde, et „keelearendamisel nii väljenduslikku kui ka grammatilist vajadusekohasust tuleb“ (J. V. Veski arvates) „nõutada ikkagi tingimuslikult, kui see nimelt pole otseses vastuolus rahvakeelsusega“ (lk. 265). Sellele iseloomustusele J. V. Veski vastu ei vaidlegi, kuid minu arvustavate märkuste puhul vastupõhjendusi tuues on ta vaatele asunud, nagu oleks allakirjutanult hindamine sündinud „rahva suus sagedamini esineva vormistiku sundtarvitatavuse ning muudetamatuse seisukohast, ilma kompromissita“. Et meil mõlemil isegi samade õigekeelsuse põhimõtete — otstarbekohasuse ja rahvakeelsuse — mõistmine on kuidagi lahkuminev, sellega olen hr. Veskiga ühel nõul kohe algul, mil määral aga arvustaja kohta see ülemal tsiteeritud iseloomustus on õigustatud, näeksime alles järgnevalt.

J. V. Veski oma otstarbekohasuse juhtmõtet püüab mitmel korral ülemal tähendatud artiklis lähemalt ka selgitada, toonitades vajadust „olevas keeles toimida ka eklektiliselt, ajades sihtjooni, mis arendavad meie keelt reeglimõõdulisema, järjekindlama suunas ja edendavad tema otstarbekohasust“ (E. Kirj. lk. 382—3), erandite sallimine olevat keelele raskuseks (ib. lk. 383, all), „peaks enam silmas peetama keeles sisalduvaid reeglijooni, neid sealt hoolsamini

välja loetama ja kõikumatute juhena tarvitama. Nii vabaneb meie ühiskeel paljudestki kätteõppimist raskendavaist soppidest“ (lk. 384), „Eeskätt peab ühiskeel taotlema selektiivset s i r g e j o o n e l i s u s t : ta ei saa endasse haarata igasuguste murrete erinevaid grammatikaid ega morfoloogiliselt eranditerohket sõnaehitust, ka ei pea ta üldkehtivusele aitama ainuüksi mingi kolga või üksikisiku juhuliselt kätteõpitud keelt, vaid teda tuleb korraldada sobiva ainese valimise teel üldreeglistavalt, hoidudes rohkeist erandeist. Teiseks peab see keel omama o t s t a r b e k o h a s u s t ; selleks aitavad kaasa muuseas vormide mõistetabavus ning lühedus, võimalikult kindlapiirilise tähendusetaäpsus ja sõna ainutähenduselisus, küsimata nii mõnigi kord isegi vormi esinemise sagedusest“ (vt. E. Kirj. lk. 335). Seega J. V. Veski mõistab otstarbekohasusega grammatilise ehituse reeglipärasust, eranditust, keele teoreetilise õpitavuse hõlpsust. Seda nõuet võiksime õigustada muidugi kirjakeelele uute sugemete (näit. oskussõnade) loomisel ja puhkudel, kui kirjas või kõnes võistlevaist teisendeist tuleb valida üht (näit. part. pl. *musti* ~ *muste*, ill *juurde* ~ *juure* puhul). Suuresti küsitavuse pinnale see juhtumõte aga nihkub siis, kui seisame ühiskeele, s. o. üldkõnekeele) ja kirjakeele traditsiooniliste, varemalt kõikumata keelendite vastas nagu *algul*, *mägestik*, *joa* (= veekukkumine), *lahja*, *lihtne:lihtsad*, *kõlbline*, *vaimulik*, *vaimline*, *kättesaamatu* asi, *austatud härra*, *pelgupaik*, *nööpauk*, Ivan (e. Johan) *Hirmus*, *Toomemägi* jm. ja kui tahetakse, olgu kelle poolt tahes, nende asemele normida kas õigustatult või mitte „uuen-dusi“ nagu *alul*, *mäestik*, *juga*, *lahi*, *lihtis:lihtsa*, *kõlblas*, *vaimlik*, *vaimuline*, *kättesaadamatu* asi, *austatav härra*, *pelupaik*, *nööbiauk*, Ivan *Julm*, *Toomimägi*. Sellest teoreetilisest otstarbekohasusest normatiivne grammatika muidugi võidaks (kuid muutuks veelgi igavamaks!), meie keelemeestest mõningal leiaks rahuldust tungnähteid käsitleda geomeetriliselt, ilma nüanssideta, kuid meie tegelikule tarvitajale kaotaks keel palju oma elavusest ja mahlakusest, niiõelda lihast ja verest, ta areneks enam ja enam esperantolikkuse suunas (miks lõpuks neis nii reeglipärasest ja erandita abi-keeltes maailma paremad kirjanikud ei tihka oma teoseid luua? neid idioome teatavasti tarvitatakse rahvusvahelises elus peamiselt vaimliste väärtuste miinimumi väljendamiseks). Vaimu- ja tunde- ilma sügavused ja tuhandepalgelisus on aga alati tervitanud elavate keelte elulist keerukust ja seadusepäratust, kõiki erandeid ja ootamata põikeid. Ainult abstraktsele teaduslikule mõtlemisele võib kasuks olla keele struktuuri äärmine sirgejoonelisus ja ehk teatud kaugus elavast kõnekeelest. Meie haritlaskond teatavasti on paari inimpõlve kestes harjunud omandama mitmeidki võõrkeeli ja tunda saanud raamatu teel nende õppimisel võõrkeelte ehituse lihtsuse soovitatavust. Pole siis ka imestada, et sama nõue on hakanud meil maad võtma ka oma kirjakeele vastu. Kõike intellektuaalset liialdi

rõhutades hälbitakse silmapettesse, nagu oleks mingi idioomi omandamisel esmaliselt tähtis tema struktuuri ja loomuse puhtteadlik tundmine, nagu juhiks meid kirjas ja kõneski igal sammul mõtlumine ja mõistustlikud kaalumised. Unustatakse ka, et meilgi Eestis on olemas pikema ajaloo ja kujunenud traditsioonidega ühiskeel, mida juba kõneleb õige suur osa meie rahvast, et selle õppimine murret kõnelejail — eriti lõuna-eeski keelealal — sünnib oluliselt ikkagi teadvusetult, pikemaaegse praktika alusel (seda viimast õpiviisi oleks ka koolides enam toonitada, grammatilise õppimise kulul!), et elavat keelt juhib suurelt osalt just irratsionaalne loogika, meie nüüdisaegsele grammatilisele käsitlusele sagedasti tajumatu seadusepärased ja süsteemsus, mis meid kõnelemisel või idioomi õppimisel palju kindlamini juhib kui teadvuses olevad reeglid. Keda näit. avitab kõnes käänatuste ja pööratuste jaotus oma alaliikidega? Vist isegi mitte kõiki keeleteadlasi ega emakeele õpetajaid.

Meie keele arendamise töös tänini enamvähem valitsevale n. ö. teoreetilise või intellektuaalse otstarbekohasuse printsiibile peaks seatama vastu tegeliku ehk psühholoogilise otstarbekohasuse põhimõtte.

Esimesest, s. o. grammatilise otstarbekohasuse vaatevinklist oleks ju keeles eelistada isegi kujusid nagu *õlut* gen. *õluti* või *õlu* gen. *õlu*, *moodne* gen. *moodse* või *moodus* gen. *moodsa*, *alul*, *kellelegi*, *au* part. *aud*, *kurat* gen. *kurati*, *paras* pl. *parasad*, *üks* part. pl. *üksi*, *looma:lõin*, *treima:treidud* jne. ja keele „parandamist“ ning „teadlikku juhtimist“ jätkuks lõpmatuseni, meie grammatika ühtlugu lihtsastuks, kuid kas kirjakeele ja selle kunstliku ühiskeele õppimine samavõrra hõlbuneks, on vägagi küsida. Psühholoogilise otstarbekohasuse seisukohast on aga muidugi paremad „reeglipäratud“ keeledid *õlut* gen. *õlle*, *moodne* gen. *moodsa*, *algul*, *kellelgi*, *au* part. *au*, *kurat* gen. *kuradi*, *paras* pl. *parajad*, *üks* p. pl. *ühtesid*, *looma:lõin*, *treima:treitud* jne., sest neid palju vähemini tarvitseb hakata oma teadvusse suruma, kuuleme neid ju oma ümbruses lapsest saadik, neil on juba oma koht meie keelelises alateadvuses. Neid alal hoides säästame jõudu tähtsamaiks vaimlisteks pingutusteks. Seega maksva keelekorra puhul on tõeliselt tulu talitada just selle tegeliku otstarbekohasuse huvides ¹⁾. Mida enam meie kirjakeel ja grammatikad teoreetilise tarbekuse põhimõttest vabaneksid, seda kindlamaks meie kirjakeel kujuneks (ilma et uksi suleks arenemiseks ja täienemiseks) ja seda vähem vajaksime jõukulutust normide omandamisel. Ja koolides emakeeleõpetajail kahaneks kõige igavam ja

¹⁾ See grammatiline otstarbekohasus võib psühholoogilisega olla isegi otseses vastolus. *Kõlblas* on ju *kõlbline* kõrval kõigiti targalt ja korralikult tuletatud, kuid tal puudub järgneva väljendusvõime ja evokatiivsus, teda kaldub lugeja arvama inessiiviks mingist asisõnast *kõhlha*. Sama on öelda ka *teotsema*, *seatsema*, *pelu paik* jt. puhul.

tüütavam osa tööst ning hulk õpetusaega vabaneks sisuliste väärtuste (stiiliarendamine, sõnavara rikastamine, mõistete lisandamine ja mõtlemise tihendamine keele kaudu) õpetamiseks ja tõelise hari-duse andmiseks.

See psühholoogilise otstarbekohasuse printsiip oleks ligidalt seotud ka r a h v a k e e l s u s e põhimõttega ¹⁾). Rahvakeelsust mui-dugi ei tuleks kirjakeeles mõista mingi murde või murrakrühma, vaid ü h i s k e e l e uususe mõttes. Kui kirjakeeles tahame taotleda rahvakeelsust — ja ühemiljonilise rahva puhul on kirjakeele ja kõnekeele lähedus õieti tema eksistentsi küsimus, lõhe nende vahe-l vähendab kirjanduse lugejaskonda ning soodustab ka kirjakeele omapära kustumist — siis see peab toimuma ühiskeele valitsevama-test vooludest lähtudes. Kuid meie tegelik keeleteadus peaks siis ka enam tähelepanu pöörama selle ühiskeele tundmisele.

Nüüd vaatleksime siis esitatud põhimõtete valgusel üksikuid vaidluses olevaid keeleküsimusi.

Igas elavas keeles leidub morfoloogiliselt erandlikke keelen-deid, mingi kitsama ulatusliku või veel tundmatu seaduspärasusega arenenud kujusid ja varemalt avarama esinduse rudimente. Kuid raske on kujutleda, et oma keele maksvat olukorda ja traditsioone vähegi austav teine kultuurrahvas sama kärmelt asuks neid muutma mingi vaieldava teoretiseeringu nimel nagu vahel teeme meie eest-lased seda, kui ilmeka *algul* asemele kaldume võtma ebamäärast ja homonüümset (otstarbekohasus!) *alul* (sellele käänamistüübile endale ei tee ju keegi etteheiteid, nagu arvab J. V. Veski; ka *vähk* — *vähi* tüübile pole allakirjutanu vastu vaielnud). Veel suurema õigustuse võiks siis *sugu ~ soo* alusel nõuda ka *soo pärast* pro *sugu pärast!*

Sõnakujude ilmekuse ja mõistetavuse, seega siis psühholoogi-lise otstarbekohasuse nimel on kirja- ja ühiskeeles parem tarvitada vorme *igasid, nisasid, isasid* pro *igi, nisi, isi*. Puhtgrammatiline vaatlus muidugi soovitaks isegi kujusid nagu (neid) *nimi, (lugu:) luge*.

Kuna instruktiivi käänat igast sõnast ei kujundata, see kaasusena elavast keelest on surnud, tuleb selle vorme käsitleda nagu muidki käände-rudimente (lat. *koju, üles*, lokatiiv-ablatiiv *kodunt, tagant*) — adverbidena. Nagu meie ei tarvita (neid) *otsi* eeskujul mitte (läks) *otsi*, vaid (läks) *otse*, nagu ütleme *nurki*-vormist hoolimata *nurgeti* ja (seadis) *nurge, kohti* kõrval *kohe*, nii kuulduv üldisemas kõnekeeles nähtavasti ainuliselt „kõndisid (*h*)ulge“ (kuigi: neid *hulki*). Rahvalaulude vanemapärasest ja murdelises keeles muidugi

¹⁾ Isegi esteetilisi nõudeid see taotab rahuldama paremini — kako-kofoonsed ja raskepärased keelendid kalduvad elavas keeles teatavasti hävinema — võrreldagu näit. *sarnadus, sarnadustest* ja *sarnasus, sarnasu-sist*, (luu on) *lahas* ja *lahases, parandamata* vigadest ja *parandatamatuist* vigadest, *trükitöö* ja *trükktöö*.

võib ehk leida ka *hulgi*. Lühema (n. n. *i-*) mitmuse ja instruktiivi kujundamise reeglite ühtlustamine võiks aga mõeldav olla üksnes siis, kui see kääne oleks täiesti produktiivne.

Samadel tegelikkudel kaalutlustel eelistaks haruldasemaile ja murdelisemaile, kuigi häälikuloolise arenemise seadusepärasuse poolest mõistetavamaile *kiia*, *mäestik*, *teotsema*, *seatsema*, *tervis* (pika *r*-ga) kujudele laialdasema levikuga ja ilmekamaid keelendeid *keeda*, *mägestik*, *tegutsema*, *sigatsema* (nagu *vagatsema*), *tervis* (lühikese *r*-ga). Kuna keel on ühiskondlikus elus ülimalt tähtis tegur, peame igaüks seda kõneldes ja kirjutades valima niisuguseid märke, mis suuremale osale on tuttavad, mille mõistetavuses on kahtlusi minimaalselt, millel on ka kujukust ja väljendusvõimet, omadusi, mida iga nõudlik keeletarvitaja ja ilukirjanik eriliselt hindab. Enam kui oma muutmistabeleid ja muiste jõus olnud häälikuseaduste vormeleid peame meiegi keelemehed nüüdse keelekorra juhtimisel ja arendamisel arvestama kõnendi praegust elu ja arengut määravaid tegureid.

Vaatame nüüd, kas tõesti „päris erisugusele, üksindasele seisukohale“ nende ridade kirjutaja asub „tunnus *gi*-ga lõppevate sõnade deklioneerimisel, t a h t e s (minu sõrend.) kiilutada seda silpi mõnesugustesse sõnadesse käändelõppude e t t e“ (E. Kirj. 384). Seda seisukohta kõigepealt jagavad ju ka EÕS ja tema toimetaja: seal loeme *kuskil*, *kuskile*, *kuskilt*. Hr. Veski väidab veel, et kujud *kellelgi*, *millesegi* olevat „meil kogu keele alal küll üsna üksmeelselt tarvitusel“, see tahaks nagu öelda, et *kellegil*, *millegisse*, *kusagil* poleks siis faktilised või oleksid vast omased ainult mõnele kaugele murrakule. Mul käe pärast olevad andmed — vaadatagu ka Eesti Keele Arhiivi kogusid — kõnelevad igatahes teist: pronoomenitel *keegi*, *mingi* ~ *miski*, *kuski* ~ *kusagi* ja isegi *kumbki* tarvitab rahvakeele valdav enamus ja vaba (s. o. korrektorite poolt parandamatu) kirjakeelgi tunnust *-gi*, *-ki* tüve lahutamatu osana (kuigi päristüvi võib muutuda: *keegi* ~ *kellegi*)¹⁾. käändelõpu ees, sest *-gi*, *-ki* on siin oma esialgse kinnitava (= ka, isegi) tähenduse kaotanud (*keegi*, *kellegi*, *millegi*, *kuskil*, *kuhugi*, *kummagile* ei võrdu ütlustele *ka kes*, *isegi kelle*, *ka millele*, *ka kus* jne.). Sellega on avanenud rahvakeelele isegi võimalus vahet teha: *kellegil seda ikkagi oli*, *sega polnud kellegil*, kuid tugevama kinnitusega: *ei seda polnud (põlnd) kellelgi*. Kui juba EÕS lubab, ei — tarvitab isegi normkujuna *kuskil*, siis samuti peaks olema lubatud ka *kusagil*, *kellegile*, *millegist*, *kummagil*. Sellest sugugi ei järeldu, nagu J. V. Veski arvab, et peaksime tarvitama ka *midagit*, *mõnegist*, *sellegisse*, sest vastuväitleja ju teab väga hästi, et siin on *-gi* tähendus veel püsinud. Tüübi *kellelegi* sümptatiseerimine EÕS-s on küll mõiste-

1) Säärane vahele kiilutatud tunnuse esinemine polegi eestis nii ainulaadne, nagu arvab vastuväitleja: vrd. *kogu-ni-sti*, *hulga-ni-sti*.

tav, sest see on ainumaksev Põhja-Tartumaal EÕS toimetaja kodumurdes (ses teoses samuti seletub ka erandlik *jätk, jändama* üldise ja-püsi kõrval).

Saame kuulda õpetust *tervis*-sõna puhul, see olevat sama arenguga nagu *Julgus* (E. Kirj. 384—5). Õige küll. Kuid pangem tähele, see sõna pole praeguses keeles *-us* lõpuga, vaid tal on *-is!* Sel põhjusel ja et selle tähenduses ka konkreetsest ei puudu (*saatis terviseid*), on see sõna põhjaeestilise rahvakeele valdavalt suures enamikus tüveastmelt nihkunudki *petis, kütis, küpsis* sõnade kilda. Häädus *tervis, tervisi* (pika *r*-ga) juba tundub ühiskeeles seisukohalt murdeline. Ja kui EÕS-s on *kingsepp ~ kingissepp, puusepp* part. pl. *-seppasid* kõrval siiski normina esitatud — rahvakeele enamikupruugi nimel — sellest sõnakillast isoleerunud *rätsep*, p. pl. *rätsepaid*, siis sama ja veel suuremgi õigustusega peaks ta teed andma ka *-us* sõnadest eraldunud *tervisele*.

J. V. Veski soovitab sõna *ässitama* kirjutada *h*-ga (E. Kirj. 336, 386), tugenedes oletusel, et see sõna olevat laenatud saksast (*hetzen*). Kahjuks see etimoloogia on aga väga ja vägagi küsitav¹⁾. Jaataval puhul see esineks meil kujul *hetsitama* või — alam-saksast saadult — *hissitama* või *hessitama*. Kuid tuleb silmas pidada eestis selle tüve teisi häälikteisendeid: *ass-ass, assetama, õssitama, ässetama, äss-äss, Võrumaal hääsitämä*, vrd. ka soome *us, uskiinni, usuttaa*. Säärased interjektsioonilised sõnad võivad täiesti eri keelteski paralleelselt tekkida isegi samasugustena (vrd. hüüduid nagu *ai, oh, ah!*). Sõnaalgulise *h*-hääldamise kaitse puhul (E. Kirj. 253, joone all) aga tähendaksin: argument 1. alusel peaksime siis oma ühiskeeles hääldust hakkama juhtima väga kaugete ja võõraste murrakute (võru, hiu) põhjal; *h* hääldust kuuleb ühiskeeles ainult neil indiviididel, kes kirjatähte sihikindlalt hääldada püüavad (siis nad peaksid ka artikuleerima: *kärr-b-sed, ann-d-sin* jne., sest *b* ja *d* on ju siingi „must valgel“); sugukeeltele — kus *h*-d aga hääldatakse ainult soomes, karjalas ja vepsas — tugenemine meie hääldamisel oleks seni otse kuulmatu printsiip: neid lõpmata „reforme“, millele siis väljavaated avaneksid! Ainus kaalutlus, millega ühineda võiks, on homonüümide lahushoju tarvidus (6), kuid seegi väheste juhtude tõttu ei tasu *h* hääldamise äraõppimise vaeva.

EKS-i Keeletoimkond saab ka etteheidet kuulda russofoobias (E. Kirj. 336) ja „püüus insinueerida meie keelele puht-prantsusepäraseid otsemõjustisi vene keele mõjude ignoreerida-tahtmise arvel“ (lk. 335). Rahvaste poliitiliste ja kultuuriliste, seega siis ka keeleliste arengusuunade valimisel on kahtlemata määravad peale praktiliste ka teatud kõlblised tõekspidid ja kaalutlused. Mõistagi on meil elus ja keeles suuri idalisi mõjustisi, kuid meie neid igatahes halvustame (ilma seega hülgamata tarvilikke, meid

¹⁾ Ka e. *üür, üürima* pole ühendatav sks. *Heuer*-sõnaga, vaid arvesse siin tuleb kas uus-alams. *hür, hüren* või pigemini rootsi *hyra, hydr*.

rikastavaid laenusid) ja neile eelistame võistlevaid läänelisi sugemeid. Kui kirjakeeles heaks kiita *portfell*, *raioon*, *loiaalne*, miks siis mitte ka *plääž*, *kastjuum*, *pataloogia*, *pljus* jne., mida ju nii valitsevalt kuuleme vene haridust saanud haritlaste suust (isegi keskkoolide emakeele õpetajail!). Lääne-euroopaliselt orienteeritud intelligentsilt on kuulda aga harilikult hääldamisi *portföi*, *rajoon*, *lojaalne* (nagu ka *plus* jt.).

J. V. Veski kahtleb (E. Kirj. 338) läti perekonnanimede -s ja -š ärajätu otstarbes: „Soovime ju, et teised keeled eesti nimesid muutmatult säilitaksid, aga me ise ei arva heaks sama teed käia läti perekonnanimede käsitlemisel“. Kuid -s ja -š on ju läti keele grammatiline tunnus, nominatiivi lõpp, ja kui hr. Veski meie oma keele puhul ei soovita ühiskeelde „haarata igasuguste murrete erinevaid grammatikaid“ (seals. lk. 335, ülal), kuidas võiksimine neid siis haarata võhivõõrsilt? Meie endi pärisnimede moonutamast võõrkeeltes me aga ei nõua mitte ortograafilises, häälikulises ega morfoloogilises mõttes: me lubame neis kirjutada *Võru*, *Köpp* ja nõnda ka hääldada, meie ei nõua, et nad käänaksid *Põld: Põllule* jne. (-s, -š tarvitamine on aga lätiline käänamine, mida ka teised võõrkeeled läti nimede puhul oma keeles ei salli).

Õige lühidalt riivaksin veel lõpuks muid vaidlusaluseid keelen-deid. Kujude *küllakil* ja *liimukas* vastu pole allakirjutanulgi midagi, vaid need tundunevad ootamatud nimelt grammatilise otstarbekohasuse ja vormilise järjekindluse seisukohalt (*lg~lj* kõrval äkki erandlikult *ll*, *limu~liimu*¹), samuti nagu *ämblik~häm-biane* (oleks ju võidud murdeist võtta teine tüvi: *härmlane*). Tühine on ka küsimus, kas *leets* või *lets*, kuid milleks siiski on normeeritud esimene, mis elavas keeles tundmatu (tõendab selle kadu tema „elujõudu“?). Muidugi seetõttu, et Wiedemann oma sõnastikus on selle asetanud esimesse järjekorda! Võõrastav on samuti, et praeguse kõnekeelse *kimalase* kõrvale on võetud ainult kirjandusliku, kuid juba kustunud traditsiooni austuses ka *kumalane*. Sama pieteetsust ootaks siis ka *algul* ja *mägestik* suhtes, millel taga nii hästi rahvakeel (kuigi viimane on algselt kunstlik sõna) ja kirjaline minevik. Et *lehelis* üldisemas kõnekeeles võrratult enam on tuttav kui *leelis* (see on ikkagi jäänud kitsaulatuslikuks oskussõnaks), tuleb sama vähe kellegil meelde seda ühendada sõnaga *leht* nagu adjektiivi *karune* sõnaga *karu*. Vormi *kujun* eelistaksin *koonvormile* seetõttu, et ta kõnekeeles on üldisem ja meie alateadvuses see teisend sobib liituma *d~j* vaheldusega tüvede sarjaga (*pada~paja*, *sõda~sõja* jne.). Sõnal *hiigla* rekonstrueerida nominatiivi *hiigel* on sama viljatu nagu püüded elustada nimeta-

¹) Sel puhul võrdlus *kaasik*, *vaalik* juhtudega pole kohane, kuna siin on tegu teise nähtega, n. n. asepikeendusega. *Limu* ja *liimukas* aga oleks nagu *mälu* ja *mäletama*.

vaid *kahi, lahi, vahv*. *Nähtamatu* küsimuses asun seisukohal, et see uuendus võiks olla sallitud ainult mingis erilist täpsust nõudvas teaduslikus erikeeles, näit. juriidilises tekstis. Kuid nõustuda ei saaks, kui iga korrektor ja korrektorikene meile igalepoole parandab keelelisi õudsusi nagu *kutsutamatu* külaline, *palutamatu* võõrad, *parandatamatu* haigus! Ja viisakuslikel üttamistel vormi *lugupeetud, austatud* ainuõiguse toonitamine harilikus tähenduses (mis ei keela tarvitamast ka *lugupeetav, austatav*, kui sellekohast tähendusvarjundit esile tõsta soovitakse) peaks ju nimelt vastama J. V. Veski enda põhimõttele, sest eelmine tüüp on ju vastuvaidlematult „meie keele kõrvalekaldumatu omand“ (E. Kirj. 335) ja „Eriti olgu rõhutatud, et kui meie kirjakeeles juba kindlaks on kujunenud mingi ortograafiline või grammatiline vorm, mille vastu ei ole erilist põhjust vaielda, siis oleks ülearune seesuguste sõnakujude kõrvale uusi paralleelvorme tekitada“ (E. Kirj. 336). — Ei mõista hästi, miks *braavo* ja *liir* ei peaks olema eestisuunalised — esimest kuuleme igapäev, näit. teatris, teise puhul vrd. EÖS *drahm, -i* (mitte *drahma, -a*). *Orv* 'nišš' küsimuses on meil aga mingi arusaamatus (E. Kirj. 338): KT on ainult normeeritud *orb', -a* asemele *orv, -a*, et vältida homonüümsust (*orb, -u* 'vaenelaps') ja see sõna esineb ka rahvakeeles teadupärast ainult kujul *orv*. Allakirjutanu vaidleb *pära ~ pera* kõrvuti esitamise (mitte aga eri murdelise *peru* või tuletise *perus*) vastu, sest kes kõneleb *pära*, ütleb ka ill. *pärra* (J. V. Veski seda E. Kirj. 385 küll eitab, „mitte: *pärra!*“, kuid EÖS-s ometi esitab) ja kes ill. *perra*, see ka nom. *pera*¹⁾. Kuid milleks neid murdelisi teiseid, mida lisaks ju veelgi leiduks! — Muudes vaidlusalustes küsimustes (klusiilide²⁾ kirjutamine võõrsõnus eesti ortograafia seaduste kohaselt, *-iss, piiskop-tüüp* nagu *maastik*) jagan täiesti hr. Muugil juba esitatud seisukohti.

Lõpuks jääb allakirjutanal kinnitada, et kõigi nende erinevate arvamuste avaldamine siin tohiks kaasa aidata selleks, et enam esile kerkiks nende ridade autori salgamatu tunnustus kõige muu ja nimelt olulisena osa vastu J. V. Veski keelearenduslikus toodangus.

¹⁾ Et ma kaju *pera, perra* nimetasin „ebakõnekeelseks, teoretiseerituks“ (E. Kirj. 385), pole muidugi õige. Vrd. mütl E. Kirj. 264.

²⁾ Muud konsonandid (peale *f*) muidugi ei tule arvessegi, kuna me eestis kahekordseid lahtisi konsonante ühe tähega ei märgi ja meil esineb omiski sõnus nii *ll, mm, nn, rr* kui ka *l, m, n, r*.